

Framsidan

Aktuellt magasin om biblioteksfrågor från Kultur i Väst | Nr 4 | 2013

Tid för plan

Arbetet på golvet går före planen

Stärkande chefsresa

Nationellt stöd

Vem planerar för litteraturen?

”Kommuner och landsting ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet”.

Ja, så har det stått i gamla bibliotekslagen. Så står också i nya. Men här finns en förstärkning som är intressant.

Planerna ska följas upp i än större samverkan än tidigare.

Och de som ska göra detta är Kungliga biblioteket KB tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna. Man ska studera hur planerna antagits och hur de används.

Jag ser detta som välbehövligt. I alltför många år har lagen om biblioteksplaner varit tandlös. Det har räckt med en plan i en pärm, skriven utan större samverkan. I värsta fall plankad och inte anpassad till den kommun den ska verka i. Inte heller antagen i någon viktigare kommunal instans. Resultatet? Ja, det gick att läsa i KB:s utomordentliga rapport *Barnen i planerna 2012*. Rapporten säger bland annat:

- Planerna är folkbiblioteksplaner utan samverkan med skolan.
- Uttrycker visionära idéer och inte uppföljningsbara mål.
- Hänvisar till andra styrdokument men visar inte på sammanhang och helhet.

Man kan till exempel skriva att ”barn och unga är en prioriterad målgrupp”. Samtidigt anger man att det finns en halvtidsanställd barnbibliotekarie...

Det här håller inte. Det är vi många som insett. Se till dagens brännheta ämne: läsförståelsen, läskunnigheten. Sverige före och

efter PISA. Nu ropas det från alla håll att en kraftsamling ska ske. För att lyckas måste vi samverka. Vi kan inte sitta och göra biblioteksplaner som behandlar barn utan att prata med skolan.

Den nya bibliotekslagen säger också att offentliga bibliotek av alla typer ska samverka. Det vill säga i både de regionala och de kommunala biblioteksplanerna ska det anges hur man ska samverka. Och de kommunala planerna bör behandla både folk- och skolbibliotek. Man ska också i planerna diskutera övrig medieförsörjning.

Viktigt är också att planerna är uppföljningsbara och kan kopplas till bibliotekslagen.

Jag ser det som självklart att vi ska samarbeta. I synnerhet när jag tänker på skönlitteraturen. Om den finns inte mycket skrivet i planerna. Och när man talar om den så är det ofta i termer av läsförståelse. Det vill säga, vi främjar läsandet för att det är bra för något annat: man blir bra medborgare, duktig i skolans alla ämnen och så vidare. Jag ställer mig frågan ”vem tar hand om litteratur som konst i kommunerna?”

I den undersökning som Kultur i Väst, Regionbiblioteken Stockholm och Halland just nu arbetar med framkommer att bibliotekarierna läser mycket – ja, till och med väldigt mycket – men att man håller sig till mittfåran. Ingen lyrik, ingen dramatik, ingen nydanande eller experimentell prosa. Så vem tar då hand om litteraturen som konst?

Samtidigt vet jag att biblioteksvärlden består av helt fantastiska och duktiga förmedlare. Men hittar de stöd för sitt arbete i

planerna? Lagen är tydlig. Vi ska arbeta med litteratur och läsförståelse. Och hålla bredd och kvalitet.

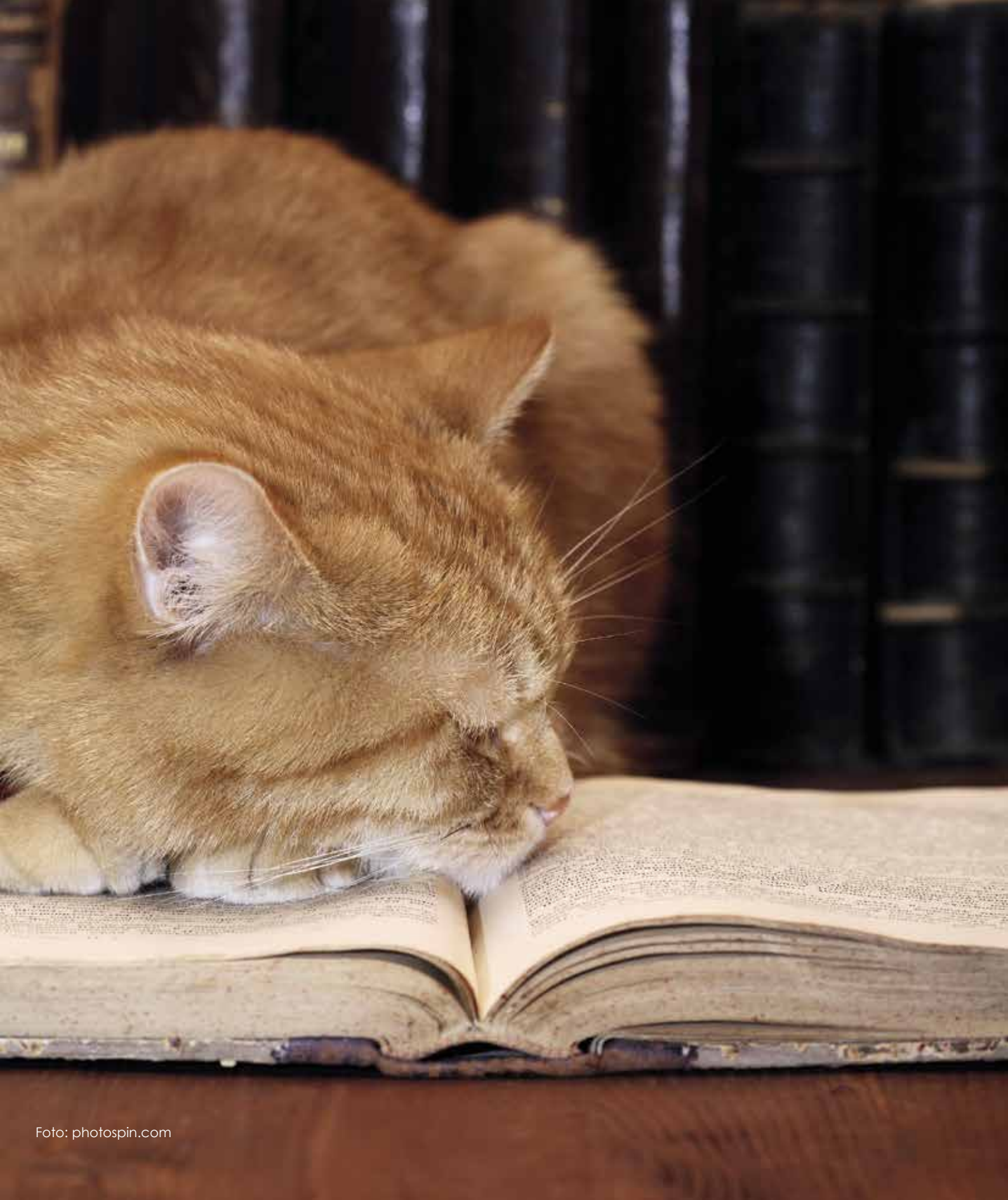
Kvalitet. Det var ett tag sedan det ordet hördes när det gäller litteratur och inköp. Dags att ta upp denna besvärliga fråga igen men den här gången med respekt för människors olika behov och litteraturens skilda möjligheter att påverka.

Jag ser att den nya lagen – och litteraturpropositionen – har höga förväntningar på oss inom biblioteksvärlden. Det tycker jag är bra. Det har jag också. Och med min kännedom om kollegorna runt om i landet är jag fullt övertygad att vi kan möta nya tidens krav.

Vem vet, vi kanske till och med får ägna oss åt (folk-)bildande arbete igen? Och inte bara leverera det ”kunden” vet att den vill ha. Utan även erbjuda det oväntade, spännande och fullständigt omvälvande?

Maria Ehrenberg
Regionbibliotekarie Halland

Framsidan

Tidningen Framsidan ges ut av Kultur i Väst som är en förvaltning inom Västra Götalandsregionen.

Framsidan ska främja biblioteksutveckling genom att ge kunskap, inspirera, problematisera samt skapa dialog och debatt kring bibliotek och aktuella biblioteksfrågor.

Ansvarig utgivare:

Fredrik Svedemyr

Redaktörer:

Helén Andersson
Fredrik Svedemyr

Redaktionsråd:

Helén Andersson
Fredrik Svedemyr
Elisabeth Erikson
Örjan Hellström

Layout och bildhantering:

Kerstin Strömberg
Fredrik Svedemyr

Kontakt:

Framsidan
Kultur i Väst
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00
redaktionen@framsidan.net

Webbplats:

www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:

www.framsidan.net
prenumeration@framsidan.net

Illustration på omslaget:

Jonathan Josefsson

Tryck:

Cela Grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst

Hör av dig till
lars.bred@kulturivast.se
Tel: 031-333 51 88

Innehåll

Vem planerar för litteraturen?	2
Maria Ehrenberg, regionbibliotekarie i Halland skriver om behovet av samverkan och litteraturen som konst	
Nationellt stöd	5
Kungliga biblioteket om biblioteksplaner	
Planen ingen papperstiger	7
I Tjörns kommun har biblioteksplanen bred förankring	
Vägen till politikernas hjärtan	9
En politisk medvetenhet är viktig för biblioteken	
Arbetet på golvet går före planen	10
Verkligheten i en slimmad verksamhet	
Mer än bara bibliotek	13
Biblioteksplan får nytt liv i Grästorp och Linköping	
Nyttan med målen	14
Biblioteken behöver bli bättre på att kommunicera målen	
En plats för kreativa möten	15
Göteborgs stadsbibliotek är Årets bibliotek	
Framtidens bibliotekslandskap	18
Göteborg har fått sin första biblioteksplan	
Sikte på samverkan	19
Länsbibliotekarie Bengt Källgren efterlyser kontinuerligt engagemang	
Svensk Biblioteksförning, bibliotekslagen och biblioteksplaner	21
Svensk Biblioteksförning satsar på information om ny bibliotekslag	
Stärkande chefsresa	23
Kultur i Väst och 30 nätverkande bibliotekschefer på studieresa	
Debatt	26
Lena Skoglund skriver om marknadens logik och den manliga kulturelitens roll för biblioteksutvecklingen	
Profilen – Gunilla Sandin	28
Från programchef på Bok- och bibliotek till bibliotekschef i Strömstad	

Nationellt stöd

Kungliga biblioteket, KB, har i samarbete med de regionala biblioteksverksamheterna tagit fram skriften Biblioteksplan 2.0. En skrift med förslag till innehåll i en biblioteksplan som är kopplade till den nya bibliotekslagen.

Text och bild: Helén Andersson

Ambitiösa biblioteksplaner Cecilia Ranemo menar att även om en del av de äldre biblioteksplanerna ofta är väl visionära så finns det många bra och ambitiösa planer också.

– Det är en skrift med olika punkter från A till Z med frågor man kan ställa sig när en plan ska formuleras, berättar Cecilia Ranemo, utredare på KB. Skriften förklarar också vad lagstiftarna avser med en biblioteksplan och den delar med sig av tips på hur andra bibliotek gjort.

Skärpt lag

Den 1 januari 2014 träder Sveriges nya bibliotekslag i kraft. I den nya biblioteksplanen förstärks bibliotekens samhällsuppdrag och kravet på biblioteksplaner stärks genom paragraf 17 som säger att kommuner och

landsting ska anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

– När jag tittade på statistiken nu i september kom jag fram till att 66 procent av kommunerna i Sverige har en biblioteksplan som antingen gått ut eller är äldre än 2010, säger Cecilia Ranemo. Så det finns en del att göra, konstaterar hon.

Det har gått några år sedan det 2004 dök upp en paragraf i biblioteksplanen om att kommuner och landsting skulle anta planer för sin biblioteksverksamhet. Många handlade i desperation och en hel del biblioteksplaner har som sagt agerat hyllvärmare sedan dess. Cecilia Ranemo tror att tricket för att göra en biblioteksplan levande och synlig i en kommun är att koppla den till andra kommunala planer som till exempel miljöplan och tillgänglighetsplan.

– Kopplar man ihop alla planer ser man sammanhang och helhet och då ser man också bibliotekets roll. Och, poängterar hon, ska man kunna göra en heltäckande biblioteksplan måste man ha kopplingar till andra förvaltningar som på olika sätt berörs av verksamheten.

I den nya biblioteksplanen skärps också lagskrivningen när det gäller att det ska finnas en separat biblioteksplan som omfattar all kommunal biblioteksverksamhet i en kommun.

– I många kommuner har bibliotekspla-

nen blivit en folkbiblioteksplan där det ofta är folkbibliotekschefen som har blivit satt att göra planen, säger Cecilia Ranemo. Vilket resulterat i att förhållandevis få biblioteksplaner innehåller uppgifter om till exempel skolbiblioteken eller arbetsplatsbibliotek i kommunen, vilket i sin tur försvårar ett samarbete.

Kommunsamverkan

I regeringens instruktion till KB står det bland annat att de tillsammans med länsbiblioteken ska följa upp hur planer för biblioteksverksamhet utformas och används. I den nya bibliotekslagen skärps detta genom ett tillägg i paragraf 18 som säger att KB tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna ska följa upp hur biblioteksplaner har utformats och hur de används.

– Vi insåg tidigt att vi skulle få i uppdrag att utveckla samarbetet med kommunerna, avslöjar Cecilia Ranemo. Därför har vi redan diskuterat med de regionala verksamheterna och föreslagit att de löpande kommunicerar med bibliotekschefer i kommunerna och snabbt få med dem i utvecklingsarbetet. Dessutom föreslår vi att en kommunrepresentant från varje län ska delta vid våra gemensamma möten och i vårt gemensamma utvecklingsarbete. Kommunrepresentanten behöver inte vara en folkbibliotekschef, det kan lika gärna vara någon som jobbar centralt med bibliotek i kommunen, men jag tror det är viktigt med kommunikation och att KB och den regionala och den kommunala verksamheten träffas regelbundet.

Nyckeltal

Inom ramen för KB:s uppdrag finns sedan tidigare en kvalitetsutvecklingsgrupp där personal från KB och länsbiblioteken samarbetar. Gruppen träffas ungefär fyra gånger per år och däremellan sker olika typer av utvecklingsarbete. Gruppen har med tiden tagit på sig ett bredare kvalitetsutvecklingsansvar och tittar på hela behovet med statistik, biblioteksplaner och nyckeltal.

– Det blir som ett paket där vi kopplar

Myndighetsinstruktion Regeringen har utsett Kungliga biblioteket att ha ett samlat ansvar för bibliotekssektorn i hela Sverige.

det till en kvalitetsmodell som vi utvecklat, berättar Cecilia Ranemo. Ett arbete som nu bland annat resulterat i de två skrifterna Biblioteksplan 2.0 och Nyckeltal 1.0.

Nyckeltal 1.0 är en skrift med praktiska råd för att man ska kunna formulera konkreta mål och underlätta användandet av nyckeltal i folkbibliotekens arbete. Tanken är att det ska vara enkelt att följa kvalitetsutvecklingen i kommunen på biblioteksområdet.

– Skriften är till för den som arbetar med att följa upp sin biblioteksverksamhet och som ska koppla det till målformuleringar i biblioteksplanen, förklarar Cecilia Ranemo. Många av de äldre biblioteksplanerna är alltför visionärt formulerade och saknar uppföljningsbara mål.

Skriften Nyckeltal 1.0 är skriven för folkbibliotek eftersom det är den statistik som finns att tillgå, men Cecilia Ranemo hoppas kunna utveckla en liknande indikator för skolbiblioteken i framtiden.

– Just nu ser det ganska illa ut på skolbiblioteksområdet och de kan inte lämna så

precisa statistiska uppgifter att det går att utforma riksnyckeltal för skolbibliotek.

Lagbrott

Även om ambitionen inte alltid varit så hög när det gäller att göra biblioteksplaner, så har det i alla fall aktualiserat biblioteksfrågan och gjort dem till föremål för diskussion. Men Cecilia Ranemo tror ändå att man måste lyfta frågan på många olika plan för att få beslutsfattare att förstå vilka funktioner ett modernt bibliotek har och för att få dem att läsa bibliotekslagen.

– Jag har följt frågan om biblioteksplaner i många år och jag tycker det är förvånansvärt att så många fortfarande inte har någon biblioteksplan. Vad sänder det för signaler, undrar hon. När en kommun kan bryta mot lagen, varför ska alla andra följa den då?

– Biblioteken är kulturbärare i Sverige så jag får helt enkelt bli bättre på att publicera statistik så att alla detaljer och aktiviteter kommer fram i öppet ljus. ■

Planen ingen papperstiger

Det finns ibland en föreställning om att en biblioteksplan är något som hamnar i en av byråkratins byrålådor. Men på Tjörn är det ett högst aktivt dokument. Här bidrar biblioteksplanen till att synliggöra biblioteket och skapa samarbeten över förvaltningsgränserna.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Biblioteket ska vara tillgängligt och tillmötesgående. Vi ska öppna upp för aktiviteter och arbeta uppsökande. Vi försöker lägga fokus på att få folk att komma till biblioteket och det tycker jag vi använder biblioteksplanen till, säger Ann Marberg, bibliotekschef på Tjörn.

Kulturen har en stark ställning på Tjörn. Fackförbundet Vision har för 25:e året i rad uppmärksammat kommuner som satsar på kultur. Tjörn är en av åtta kommuner i landet som har blivit nominerad till Årets kulturkommun 2014. Biblioteket har också en stark ställning i kommunens kulturliv, vilket inte minst återspeglar sig i siffrorna från Kungliga Biblioteket. Mellan 2011 och 2012 har besöken ökat med 105 procent. Utlånen har under samma period ökat med cirka 25 procent. Här är också biblioteksplanen allt annat än en tiger i papper.

– Den genomsyrar alla aktiviteter vi gör för att öppna dörren för allmänheten och nå alla åldrar. Vi har digitala aktiviteter, enskilt eller i grupp. Vi har aktiviteter för de minsta, det vi kallar Imse Vimse, träffar för småbarnsföräldrar och vi har vuxenprogram. Sedan arbetar vi med högläsningprojekt för äldre, där vi har engagerat frivilliga pensionärer som går ut och läser högt på äldreboenden, berättar Ann Marberg.

Från plan till handling

Biblioteksplanen är en visionär text, som på ett mer övergripande sätt pekar ut en rikt-

Garanti. På Tjörn har biblioteket aktiviteter för alla åldrar, från sångstund för de minsta till högläsning för äldre. Biblioteksplanen styr inte bara verksamheten och ger kommunens politiker en insikt i vad som händer på biblioteket. Det blir också ett uttryck för vad medborgarna kan förvänta sig av biblioteket. Foto: Maria Johannessen

ning. Denna riktning konkretiseras sedan genom en verksamhetsplan. Arbetet med planen har också skapat dialog och samarbeten med andra delar av den kommunala verksamheten.

– Kultur- och fritidsförvaltningen och barn- och utbildningsförvaltningen har gjort

en skriftlig överenskommelse om att gemensamt arbeta för utveckling av kommunens skolbiblioteksverksamhet. Den utveckling som har skett sedan dess, hade inte skett om vi inte hade haft den här överenskommelsen. Det är skolbibliotekarier, lärarbibliotekarier och pedagoger som samverkar och

det har blivit otroligt kreativt. Det är också viktigt att hitta personer som går ihop och vill arbeta flexibelt ute på skolorna, säger Ann Marberg.

På liknande sätt har biblioteket också ett nära samarbete kring företagsservice för nya och etablerade företagare i samarbete med kommunens näringslivsstrateg.

– Vi försöker vara ute på olika mässor och ute i samhället för att visa vad biblioteket kan erbjuda. Politikerna har också pekat på att vi ska arbeta mer uppsökande, fortsätter hon.

En del av en helhet

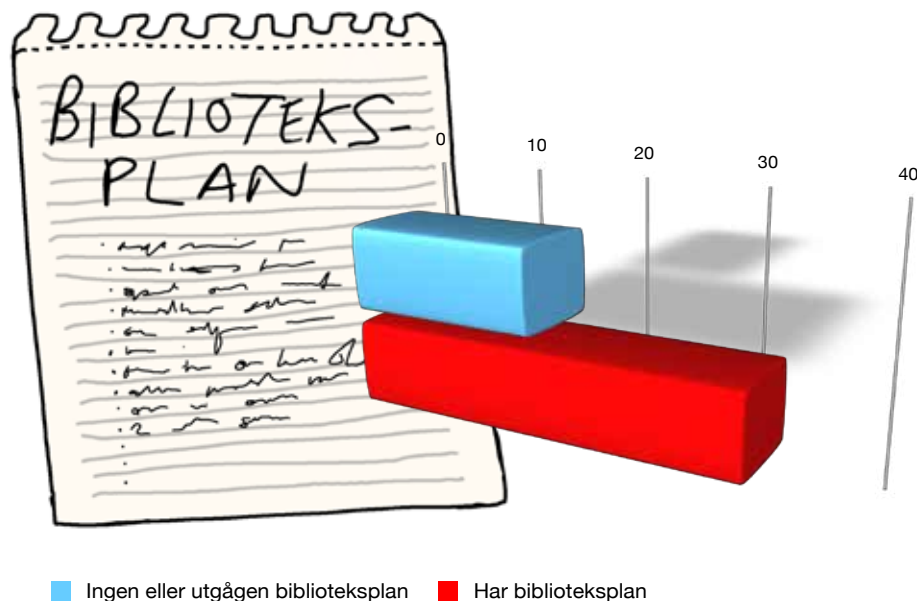
Samverkan mellan olika verksamheter genomskärar inte bara biblioteksplanen. På Tjörn har kommunen även beslutat om en handlingsplan för stärkt och samordnad barn- och ungdomskultur, och där biblioteket är en del i planen. Arbetet med olika planer är något som bidrar till att ytterligare skapa ett gränslöst förhållande mellan kom-

Dialog. Bibliotekschef Ann Marberg ser biblioteksplanen som ett visionärt dokument som sedan konkretiseras i en verksamhetsplan. Dialogen med andra förvaltningar och aktörer i kommunen ser hon också som en viktig del i planarbetet. Bland annat samarbetar man med ett antal föreningsdrivna bibliotek som är en del av kommunens biblioteksstruktur.

Biblioteksplaner Västra Götaland

Enligt Kungliga bibliotekets sammanställning har 66 procent av landets kommuner gamla eller obefintliga biblioteksplaner. I Västra Götaland har tio kommuner ingen antagen biblioteksplan. För sex kommuner har bäst före datumet passerat.

Källa: www.biblioteksstatistik.blogg.kb.se

munens olika verksamheter. Nu håller man även som bäst på med att ta fram en övergripande kulturstrategi för kommunen.

– Det är egentligen flera planer som vi ingår i. Det är även barn och ungdomsplanen ”Tjörn lyssnar på barn och unga”, som gäller för alla förvaltningar och med barnkonventionen i fokus. Sedan har vi handlingsplanen för barn- och ungdomskultur och vår egen biblioteksplan, säger Ann Marberg.

Ett kvitto

Ytterst handlar planarbetet om att skapa en bra verksamhet för kommunens invånare. Det är något som inte bara pekar ut en riktning för arbetet, utan det blir ett slags kvitto på vad medborgarna kan förvänta sig av biblioteket.

– De rubriker vi har är det vi ska erbjuda

allmänheten. Ska vi erbjuda dem en informations- och kommunikationsteknik som ska ligga i framkant, så har de rätt att få den tillgången. Det är inget som vi hittar på. Det finns nedskrivet att det här ska genomföras. Det kan också spegla att it-avdelningen i kommunen ska vara oss behjälpliga och se till att det fungerar. När det gäller kunskap och det livslånga lärandet, så står det också att vi ska arbeta med det. Vi ska stimulera till läsande och ren läslust. Då ska vi också ha aktiviteter som stimulerar till läsning oavsett om det är vanliga boktips i biblioteket eller andra aktiviteter. Har vi som tjänstemän något att förhålla oss till kommer det medborgaren till godo. De får något ut av det och det blir inte bara ett dokument i en skrivbordslåda, säger Ann Marberg. ■

Vägen till politikernas hjärtan

En biblioteksplan är inte bara ett dokument som pekar ut riktningen för verksamheten. Den kan även ses som ett led i att medvetandegöra politiker om vad bibliotek är. På Tjörn har planarbetet gett näring i den politiska myllan. Men det finns alltid fler frön att så.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Engagerad. För att en biblioteksplan ska bli ett aktivt dokument krävs många gånger ett politiskt engagemang. Benita Nilsson är ordförande i kultur- och fritidsförvaltningen och tycker det är viktigt med en bred politisk förståelse inte minst när kommunens budget ska klubbas.

– Vad vi gör i största allmänhet är att vi tar fram planer och strategier för de olika områdena. Det blir lätt att följa upp, diskutera och se att det blir resultat. Det gör vi för biblioteket och barn och ungdomskultur, turism och nu håller vi på med en övergripande kulturstrategi. Har man börjat jobba på det

sättet kan man inte vara utan det, säger Benita Nilsson ordförande i Tjörns kultur- och fritidsnämnd.

Den nuvarande biblioteksplanen tog kultur- och fritidsnämnden 2009 och skickade även den vidare till kommunfullmäktige samma år. Att planen tas i kommunens högsta beslutande församling är enligt Benita Nilsson viktigt för att skapa en djupare förankring för biblioteksfrågorna.

– Det är en statusgrej. När planen tas i fullmäktige blir det ett dokument som fler läser och de besluten ifrågasätter man inte i efterhand, säger hon.

Komma nära

Även om biblioteksplanen har skapats i dialog med tjänstemän och andra aktörer i kommunen, ser Benita Nilsson gärna att arbetet med biblioteksplanen framöver får ett djupare politiskt engagemang.

– För den kulturstrategi som kommer sitter vi nu i första omgången med kulturföreningar. Men sedan både med tjänstemän och politiker på tvärs. Man sitter i workshops och tar upp frågor som: Vilka kulturresurser ser du som viktiga på Tjörn? Vad vill du utveckla? Det är ett sätt att ta in frågorna i själen. Nu kanske det inte är så kontroversiellt med biblioteket och man har alltid för-

svarare av biblioteket. Men ju närmre själen på politikerna man kommer, desto lättare är det att få dem engagerade på allvar, säger Benita Nilsson.

Bredare förståelse

Bibliotekschef Ann Marberg har varit på kultur- och fritidsnämndens sammanträden och berättat om verksamheten. Här finns också ett engagemang. Men Benita Nilsson ser samtidigt ett behov av att skapa en bredare politisk förståelse kring bibliotekets roll och funktion i lokalsamhället.

– Man kanske skulle ha fler dagar där man når andra politiker. Jag tror det är viktigt att ha alla med. Den stående punkten är då man ska ta budget. Kan man tala för varan och ha folk som förstår det här med bibliotek, så är det lättare. Det är inte alla politiker som förstår det, säger hon vidare och framhäver samtidigt fördelen med att ha biblioteket i kommunhuset.

– Det är bra att biblioteket ligger i huset. Folk går ju hela tiden förbi. Man kan nog strategiskt tänka hur man ännu mer kan nå in i politikernas hjärtan. Om det exempelvis är samhällsbyggnadsnämnden som har sammanträde, kanske man kan locka dem med litteratur och digitala resurser kring detta, säger Benita Nilsson. ■

Arbetet på golvet går före planen

Verkligheten i många kommuner är att det sällan finns tid till reflexion eller för att dra sig undan och smida en plan. Karlsborg är en av tio kommuner utan en antagen biblioteksplan. Men arbetet på biblioteket är långt ifrån planlöst. Här råder full verkstad. Samtidigt efterlyser man ett tydligare regionalt stöd för det pågående planarbetet.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Dagen för stormen Sven ligger det ett grått skimmer över Karlsborg. På huvudbiblioteket vid väg 49 några hundra meter från busshållplatsen är det i dubbel bemärkelse lugnet före stormen. En dam med några kassar står vid disken och en av bibliotekets många stammissar hälsar glatt och går in.

– Vi får väldigt mycket beröm för vårt arbete. Vi har en hög servicenivå och ett gott bemötande trots att vi inte har en biblioteksplan, säger kultur- och fritidschef Kerstin Lorentz.

Lugnet kring disken är kanske mer ett undantag än en regel. Biblioteket har en rad olika aktiviteter och arrangemang som inte bara utspelar sig på biblioteksgolvet. Personalen samarbetar med fritidsgården såväl som andra delar av den kommunala verksamheten. Inte minst har samarbetet med skolan stärkts sedan kravet på skolbibliotek skärptes i skollagen.

– Vi har börjat lite i andra ändan genom ett avtal med barn- och utbildningsnämnden om skolbibliotek. Det kom till för de inte hade något skolbibliotek. Det kan mycket väl vara en början till ett samarbete kring en biblioteksplan, säger verksamhetsansvarig för biblioteken Britt Viktorsson.

Verkstad. I Karlsborg är biblioteksplanen under arbete. Verksamhetsansvarig Britt Viktorsson och kultur- och fritidschef Kerstin Lorentz har båda jobbat med förarbetet under olika perioder. De har båda också prioriterat att stå på golvet i den löpande verksamheten. Att få tid till annat är svårt. De ser gärna ett tydligare regionalt stöd i arbetet med biblioteksplanen.

Inventerat läget

Hon tillträdde för drygt tre år sedan och i samband med det tog hon också tag i ett förarbete till biblioteksplanen.

– Det började storstilat när jag tillträdde. Det ligger en mapp här, där det står Karlsborgs biblioteksplan. Jag bör-

jade med att inventera vad andra har gjort. Det var en upplevelse. Det har gjorts på otroligt många olika sätt i andra kommuner. Det är alltifrån att en ensam person har skrivit en biblioteksplan till att det har varit en grupp med representanter från andra förvaltningar i kommunen, säger

Britt Viktorsson vidare.

I dagsläget finns det ett politiskt beslut på själva arbetsprocessen kring biblioteksplanen. Tanken är just att involvera ett flertal förvaltningar. I samband med skolbiblioteksfrågan har man bildat ett biblioteksråd med representanter för både skolan och biblioteken. Förhoppningen är att kunna skapa en bred förankring kring arbetet och ta fram ett dokument som också blir klubbade i kommunfullmäktige.

– Det blir en annan tyngd jämfört om det bara är ett dokument taget av kultur- och fritidsnämnden. Det är så många resonerar som redan har sina biblioteksplaner klubbade i fullmäktige, säger Britt Viktorsson.

Pressad verksamhet

Att planen inte kommit på fullmäktiges bord tidigare är närmast en spegling av den verklighet som gestaltar sig på många bibliotek. Kerstin Lorentz var tidigare bibliotekschef och ser hur uppgifterna stadigt ökar.

– Om nu Britt har en mapp hade jag en kartong. Vi är en oerhört slimmad organisation. Vi jobbar i verksamheten hela tiden. Det finns ingen tid för reflektion. Vi är nu en kultur- och fritidsförvaltning och vi jobbar med fritidsgården, vandringsleder, höstlovsaktiviteter och en rad andra saker. Det finns ingen tid för den här typen av arbete. Vi blir dessutom uppätta av administrativa system, säger hon.

Efterlyser stöd

Samtidigt efterlyser Kerstin Lorentz ett tydligare regionalt stöd för arbetet med biblioteksplaner.

– Jag har alltid tyckt att Kultur i Väst skulle vara ute mycket mer och jobba på fältet. Om jag tänker vidare i det här spåret. Varför skulle vi inte kunna få lite hjälp att komma igång med det här. Ett processledningsstöd från Kultur i Väst. Jag tycker de kunde vara mer offensiva, vara ute i verksamheterna och ge stöd. Det saknar jag. Jag tycker de är jätte-dukliga på Kultur i Väst, det är inte det. Men

Jag tror man inte alltid vet hur det funkar i en del kommuner, säger hon vidare.

Det finns i dagsläget ingen spikad tidsplan för när biblioteksplanen kommer ligga på bordet. Britt Viktorsson ser dock goda möjligheter till kreativ samverkan både regionalt och i det så kallade klustret, som är en form av delregional samverkan mellan olika kommunala folkbibliotek.

– Det kommer nog mer. Lagen har skärpts nu och det ska finnas en biblioteksplan. Vi har pratat om det i vårt kluster, att vi ska ge varandra stöd och hjälp i det här. Det är många som står inför att revidera sina planer. Vissa är urgamla. Kan vi hjälpa varandra och om det inleds med ett regionalt möte vore det suveränt, säger hon.

Betydelsen av en plan

Tills vidare jobbar man med så kallade styrkort och mäter framgång i bland annat besöksiffror och utlån. Bibliotekslagens övriga paragrafer och intentioner styr i hög grad verksamheten redan. Kommunen har också gjort Barnkonventionen till en del av de kommunala styrdokumenterna. De flesta i personalen känner en slags grundläggande trygghet i sin yrkesroll. Det blir verkstad även utan en plan. Det stora värdet med en biblioteksplan ligger, enligt Britt Viktorsson, mer på det visionära planet.

– Det som finns i lagen är sådant vi pratar om på våra arbetsplatsträffar hela tiden. Vi vill att alla ska få känna läsglädjen och de som inte har upptäckt den än ska få stöd att göra det. Det är en demokratisk rättighet. Det känns som verkstaden är det mest primära. Jag tror vi känner så hela personalen. Det är det här vi ska göra och inte sitta fila på en plan. En biblioteksplan som beskriver själva verksamheten gör ingen större skillnad. Det är mer om det finns en vision, mål och delmål. Finns det något konkret att jobba mot och att det är klubbade i kommunfullmäktige, då kan en biblioteksplan göra skillnad. Annars tror jag inte den påverkar vår verksamhet ett dugg, säger hon. ■

Kort och gott

300 miljoner till Läslyft i skolan

Regeringen kommer att ge Skolverket i uppdrag att genomföra en fortbildningssatsning för lärare om effektiva metoder för läs- och skrivutveckling. Satsningen går under namnet Läslyftet. I budgetpropositionen för 2014 beräknar regeringen totalt cirka 300 miljoner för detta.

Upplägget är ungefär det samma som för Mattelyftet och syftar till att fortbilda lärare inom förskola, grundskola och gymnasium. Fortbildningen är tänkt ska pågå mellan åren 2014 och 2018.

Konferensrapport

I år fyller Svenska Daisykonsortiet tio år och under två dagar i slutet av november uppmärksammades detta med en jubileumskonferens under rubriken Tillgängligt! Tillgång till information som en fundamental rättighet. Konferensen berörde allt från e-boken och bokförlagen, taltidningar, nya bibliotekslagen, exempel från det vardagliga arbetet runt om i landet och MTM:s arbete.

MTM

Roland Esaiasson är generaldirektör på Myndigheten för tillgängliga medier, MTM. På Svenska Daisykonsortiets konferens nyligen berättade han bland annat att MTM föreslagit till regeringen att de under 2015 ska få ytterligare tio miljoner kronor för att utveckla och skapa teckenspråkig litteratur. Vidare berättade han om projektet Taltidningen 2.0, ett regeringsuppdrag MTM har tillsammans med Post- och telestyrelsen för att utreda och utveckla verksamheten kring taltidningar i Sverige.

– Här kan man tala om att taltidningar genomgår ett paradigmskifte, menar Roland Esaiasson.

Läs mer om Taltidning 2.0 på www.taltidningen20.se

Läs mer från konferensen på www.framsidan.net

Mer än bara bibliotek

I Grästorp invigdes det nya Kulturhuset september 2012. I Lidköping invigdes det nya biblioteket januari 2013. Två satsningar som båda blåst liv i diskussionen om kommunens biblioteksplan.

Text och bild: Helén Andersson

Konkret biblioteksplan Pernilla Bjerkesjö tycker att biblioteksplanen i Grästorp är lagom visionär.
– Jag tror att i en sådan här liten kommun måste en biblioteksplan vara på en konkret nivå.

– Hela byggprocessen satte fokus på bibliotekets roll i samhället, berättar Pernilla Bjerkesjö, kulturchef i Grästorps kommun. Jag tror inte vi hade haft samma diskussioner om vi varit kvar i det gamla huset.

– Med tanke på att biblioteket i och med flytten har fått ett helt annat fokus, är det dags att arbeta vidare med en ny biblioteksplan så att biblioteket får mandat för den roll det har i dag, säger Tobias Bengtsson, bibliotekschef i Lidköping.

Visionsdag i Grästorp

Två månader efter att kulturhuset invigdes i Grästorp antog politikerna kommunens nya biblioteksplan. Det gjorde de efter en relativt kort process ledd av Pernilla Bjerkesjö, men på initiativ av biblioteket.

– Den förra planen var tio år gammal så det var dags, ler Pernilla Bjerkesjö. Så vi struntade i den gamla och skrev en helt ny.

Arbetet inleddes med att bibliotekspersonalen fick i uppdrag att ta fram ett under-

lag med sina synpunkter. Tisdagen den 12 april 2012 kallade Pernilla Bjerkesjö till en visionsdag där politiker fick ta del av fakta om bibliotekslagen, regionala och andra kommuners biblioteksplaner och bibliotekspersonalens underlag.

– Dagens huvudfråga var; Vad är ett bibliotek egentligen, berättar Pernilla Bjerkesjö. Så vi gick igenom olika fokusområden och diskuterade hur det ser ut i Grästorp. Till exempel om det finns grupper i Grästorp vi behöver attrahera mer och hur det ser ut med demokratin i Grästorp.

Efter att politikerna diskuterat och funderat en hel dag, fick bibliotekspersonalen läsa deras slutsatser och komma med synpunkter. Synpunkter som Pernilla sedan än en gång tog tillbaka till politikerna som så småningom fastslog en plan i november 2012.

– Hela processen tog knappt ett år och under hela tiden hade vi dialoger och fördjupade samtal mellan olika verksamheter i Grästorp. Det handlar ju om samverkan på olika sätt och det var meningen att det skulle synas i planen, både när det gäller vård, omsorg och skola. För det var ju inte bara en färdig plan att tycka till kring, vi fick ju verkligen skapa något nytt. Och det tycker jag var bra. Och nu har vi tagit ytterligare ett steg och jobbar med att lyfta ur skolbiblioteken ur biblioteksplanen för att skriva en egen, reviderad skolbiblioteksplan, berättar Pernilla Bjerkesjö

Balansgång

Även om Pernilla Bjerkesjö säger att alla är glada åt den nya planen och att den verkligen är ett levande dokument, så erkänner hon att alla inte är lika nöjda. Politikerna i Grästorp valde nämligen att bestämma att det är barn och unga som är i fokus, trots att bibliotekslagen räknar upp betydligt fler.

– Politikerna menar att biblioteket jobbar med alla grupper ändå och att man kan sätta fokus på enskilda grupper då och då. Alla tycker ju inte så, så det är en balansgång. Och det handlar ju mest om när vi förmedlar medel till aktiviteter där fokusgruppen barn och unga får mest. Men vi förhåller oss till vad politikerna sagt för jag tror det är viktigt att släppa in dem. Och det viktiga var trots allt att vi fick med deras hjärta i biblioteksplanen.

Ny kulturarena i Lidköping

Det har snart gått ett år sedan det nya biblioteket i Lidköping under pompa och ståt invigdes den 28 januari 2013. Lokalen mitt på gågatan blev som bibliotekschefen Tobias Bengtsson bestämt med 60 meter glasfasad, café och integrerad verksamhet med Konsthall och folkrörelsearkiv.

– Ja, det har verkligen blivit bra och trycket har varit stort ända sedan vi öppnade. Men det har också blivit tydligt att vår verksamhet har förändrats ganska ordentligt, att vi har blivit så mycket mer än ett klassiskt bibliotek. Och jag känner att det finns behov av revidering av biblioteksplanen för att ge oss mandat att hålla biblioteket som en levande mötesplats med aktiviteter och samarbete med föreningar och andra aktörer.

Generell plan

Den biblioteksplan som finns i Lidköping är från 2009 och kom till under en period när en stark opinion drev fram en folkomröstning som handlade om var ett nytt bibliotek skulle ligga. Tobias tror inte att biblioteksplanen användes som dokument under den processen, men att den ändå spelade roll i sammanhanget eftersom det gjorde bibli-

Reviderad biblioteksplan Bibliotekschef Tobias Bengtsson vill revidera Lidköping kommuns biblioteksplan för att säkra bibliotekets nya roll i Lidköping.

teksfrågan aktuell.

– Det hände något med åsikterna kring biblioteket här i Lidköping och min gissning är att biblioteksplanen och den väldiga debatten ändå hänger ihop på något sätt.

Trots ett stort engagemang bland Lidköpings invånare och en livlig politisk biblioteksdebatt, resulterade kommunens arbete med biblioteksplanen i en plan med till stor del generella punkter som till exempel att ”biblioteket ska stödja det livslånga lärandet”.

– Det står ingenstans hur vi ska göra det och det har jag funderat mycket på när vi planerat den här lokalen, avslöjar Tobias. Med den generella formulering som är hade vi ju egentligen kunnat springa iväg åt vilket håll som helst. I princip hade vi ju kunnat starta vuxenutbildning, ler han och tillägger att biblioteksplanen innehåller många sådana självklarheter som skulle behöva sättas ord på för att förtydliga bibliotekets roll.

Trots de generella formuleringarna hade Tobias behov av att se vilket mandat fullmäktige gett biblioteket och tittade en del i biblioteksplanen under sin planering av det nya biblioteket.

– Jag hittade trots allt formuleringar som jag haft med mig i dialog med nämnden där jag kunnat visa att jag utgått från biblioteksplanen och att det är därför jag valt att konkretisera på visst sätt. Inte för att jag själv

tycker det är spännande. Men ändå större nytta i mitt planeringsarbete hade jag av Unescos folkbibliotekmanifest som lyfter bibliotekets storhet på ett bra sätt, konstaterar han och funderar en stund.

– Det är kanske det som är svårigheten, hur olika dokument förhåller sig till varandra i en kommun. Även om biblioteksplanen inte står i konflikt med något så är det inte självklart att det finns en linje mellan folkbiblioteksmanifest, bibliotekslag, biblioteksplaner och styrdokument. Så vem bestämmer över vem, funderar han.

Förtydligande

Sedan biblioteket i Lidköping öppnade på gågatan har det blivit allt tydligare att det fyller en annan och mycket större roll än tidigare. Ett faktum som aktualiserat frågan om en rimlig biblioteksplan. Och om Tobias Bengtsson får bestämma skulle han bland annat vilja se en biblioteksplan med tydligare koppling till bibliotekslagen och en biblioteksplan där uppdraget i förhållande till andra kulturarenor i Lidköping blir tydligt.

– Rent krasst kan jag säga att det är upp till mig att ta initiativet och skissa på ett förslag, erkänner han. Och en sak som biblioteksplanen då absolut skulle lyfta fram är biblioteket som en mycket större kulturarena för det livslånga lärandet. ■

Nyttan med målen

I det ständiga planarbetet är det lätt att förlora sig i målformuleringar. Men rätt använt kan en biblioteksplan såväl som verksamhetsplan vara ett sätt att sätta biblioteket på agendan. En viktig del handlar om att kommunicera resultaten. En av Kungliga bibliotekets expertgrupper lanserar ett verktyg för att synliggöra bibliotekens arbete.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Vi är duktiga på att utvärdera och samla statistik. Det har vi gjort i årtal på allt möjligt. Sedan handlar det om att få detta till något användbart när man ska berätta om sin verksamhet. Det var någonstans där vi kände att vi behöver ett verktyg. Biblioteken måste mer och mer visa sin nytta och vad man gör för samhället, säger Cathrine Berggren bibliotekschef på campusbiblioteket vid Mittuniversitetet.

Cathrine Berggren sitter med i Kungliga bibliotekets expertgrupp för utvärdering och kvalitetsutveckling, som bland annat jobbar med att få biblioteken runtom i Sverige att bli bättre på att kommunicera resultaten av olika typer av uppföljningar och utvärderingar.

– Vi har erfarenhet av att många utvärderingar som görs lever sitt eget liv. De som bestämmer nästa års budget kanske inte tittar så mycket på det. Vi behöver hitta en form för detta, fortsätter hon.

Tänka nytt

Bland annat har expertgruppen tittat på vad det är man utvärderar på biblioteken, för att se om det finns någon gemensam nämnare mellan de olika bibliotekstyperna. Det som i den här meningen binder ihop folkbibliotek med forskningsbibliotek och andra typer av bibliotek, är exempelvis uppdraget kring lärande. En ytterligare gemensam nämnare för biblioteken är behovet av att sätta verk-

samheten i ett större sammanhang.

– Det finns ett stort behov bland biblioteksverksamheterna av kunskap om hur man ska visa att biblioteket gör nytta utifrån olika mål som finns i kommunen, universitetet eller någon annan organisation. Det är två delar kan man säga. Det ena är att stödja de som jobbar med att presentera någon utredning internt inom biblioteket och få till någon systematik kring det. Men sedan också att tänka nytt, att inte bara jobba internt inom biblioteket, utan även att gå ut och knacka på bland uppdragsgivar och berätta vad vi gör, fortsätter Cathrine Berggren.

Ett sätt att stärka arbetet med att synliggöra biblioteket kan vara att parallellt med biblioteksplanen och uppföljningsarbetet, ta fram en kommunikationsplan.

– Det är bra med en slags planering. När under året ska vi presentera våra resultat? Vill vi då ha en dialog och på vilket sätt? Det finns mycket material som vi skulle kunna gå ut med. Speciellt den årliga biblioteksstatistiken skulle vi kunna göra mer av, säger hon vidare.

Goda exempel

Expertgruppen har jobbat i två år. Sedan Kungliga biblioteket slog ihop två expertgrupper ingår inte bara utvärdering och kvalitetsutveckling, utan även kompetensutveckling och forskningsanknytning. Tanken är nu att det ska bli en slutrapport som samtidigt

ska vara ett verktyg som kan hjälpa biblioteken i deras utvärderingsarbete.

– Det gör det spännande att få ihop de här delarna. Det är ett stöd utifrån olika metoder och inte bara teorier. Vi samlar också på oss exempel. Du kan se vilka utvärderingar man har gjort på annat håll och vilka metoder man har använt, så att du slipper uppfinna hjulet själv, säger Cathrine Berggren vidare.

Ta klivet fram

Expertgruppen kommer publicera en färdig rapport under 2014. Samtidigt finns det även en vision om att kunna skapa ett digitalt verktyg på webben, för att ytterligare levandegöra arbetet med att synliggöra bibliotekens roll i kampen om knappa resurser.

– Jag tycker det är ett viktigt verktyg för dialog. Man ska inte utvärdera för utvärderingens skull. Det ska vara en tydlig koppling till varför vi gör utvärderingen. Särskilt nu när det är hårt tryck och vi måste slåss för varje krona. Vi är duktiga på att plocka fram statistik, men vi låter nog gärna andra föra diskussionen kring hur det ser ut i Bibliotekssverige och vart vi är på väg. Vi är inte själva så mycket med i den debatten. Det är något vi har att jobba med, att ta ansvar för våra egna siffror och göra något utifrån de mål vi har och föra fram det, säger Cathrine Berggren. ■

En plats för kreativa möten

Årets bibliotek blev Göteborgs stadsbibliotek. Verksamheten har varit utlokaliserad till olika delar av stan under den pågående ombyggnaden. En del av motiveringen handlar om de kreativa möte med nya miljöer och professioner som uppstått. Det har också på sina håll blivit ett möte med nya målgrupper. Framsidan gjorde ett nedslag på ungdomsbiblioteket Dynamo i Göteborgs stadsmuseum.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Sköna beats Tidigare i år fick Göteborgs stadsbibliotek ta emot utmärkelsen Årets bibliotek. En del av motiveringen var hur man under den pågående ombyggnaden under en DJ-workshop. Andreandro "Di-mola" de Jesus Venancio var med när DJ Miss Jen (mitten) hade workshop. Viggo Lundberg är musikintresserad och tycker

I ett avlångt rum med trägolv på fjärde våningen på Göteborgs stadsmuseum har Dynamo sina tillfälliga lokaler. I slutet av rummet står disken i sällskap av en soffgrupp i svart skinn. Strax innan rummet svänger av i ett L hänger några tv-skärmar. Ett gäng tonårsskallar spelar x-box. Runt hörnan riggar Jenna Nurmi aka Miss Jen för dagens DJ-workshop.

– Det är första gången jag har en workshop på bibliotek. Jag tycker det är jättekul att komma ut till biblioteket. Tänker när jag själv var i den här åldern. Det var inte precis så att vi hängde på biblioteket. Det är bra att det händer saker som kan locka unga och kanske får de syn på en bok också, säger hon.

Hon kopplar in mixerbord, högtalare, dator och en så kallad "controller", där hon styr själva mixandet. I soffan väntar en liten skara nyfikna besökare.

– Det var en lärare som tipsade om workshopen. Jag har mixat lite innan och för mig är det en chans att komma in i det lite. Det är inte vem som helst som har råd med sådana

här grejer, så det är bra att kunna testa innan man kanske köper, säger Kalle Kylén som är på Dynamo för första gången.

Jenna berättar om hur hon började som DJ för ungefär två år sedan. Om spelningar i Gambia. Om tekniker, program och olika genrer.

– Scratchar du mycket?

– Scratch är vanligare inom hiphop. Det är inte riktigt min grej och passar inte direkt min stil.

Fler tar plats i soffan och frågar om allt ifrån hur man marknadsför sig som DJ till vad utrustningen kostar turas om. När frågorna tonar ut växlar Jenna spår.

– Är det någon som vill testa?

Rummet fylls av sköna beats och Jenna visar hur kontrollpanelens olika reglage och knappar integrerar med datorn och får spel-listans låtar att mixas till ett alldeles eget skapande.

– Jag är intresserad av musik och det är skoj när det händer något. Alla sätt att få tillgång till att skapa är nyttigt, säger Viggo

Lundberg, som tillsammans med sin bror Love följt med mamma Susanne Sandström till kvällens workshop.

Bemötande i fokus

Tidigare i år fick Göteborgs stadsbibliotek utmärkelsen Årets bibliotek för sitt nytänkande och kreativa sätt att hantera stängningen under den pågående ombyggnaden. Stadsbibliotekets verksamhet har utlokalisrats på fyra så kallade nischbibliotek. Biblioteket 300m² ligger i Brunnsparken och är ett slags skyltfönster för de övriga nischbiblioteken och stadsbiblioteket. På Röhsska museet ligger Miini för barn mellan 0-5 år och deras föräldrar. På Göteborgs stadsmuseum ligger slutligen Global med inriktningen mångfald och demokrati samt Dynamo för ungdomar mellan 15-25. Flytten av Dynamo blev klar in i det sista.

– Vi visste inte in i det sista vart vi skulle vara och flyttade in i maj 2011. Vi var mycket ute på skolorna och informerade om vår verksamhet och under hösten tog det fart.

... har jobbat med de så kallade nischbiblioteken på olika platser i stan. Ungdomsbiblioteket Dynamo ligger i Göteborgs stadsmuseum. Framsidan gjorde ett nedslag det är roligt när det händer saker på biblioteket.

Nu har vi kanske mellan 50 och 70 besökare om dagen. I början tittade vi inte så mycket på besöksfrekvensen. Istället för att räkna huvuden så tittade vi på kvalitet. Hur vi bemötte våra ungdomar som kom hit. Vi kunde ta oss mer tid med vårt förmedlingsarbete och kanske hjälpa dem med läxor, berättar biblioteksassistent Magdalena Djenke.

Nyfikenhet sår frön

Flytten till olika delar av stan har på vissa plan landat i möten med nya besökare och samarbeten med andra yrkesgrupper. Biblioteket 300 m² är det som visat sig vara den mest lyckade utlokaliseringen för mötet med nya besökare. Där man också har skrivit ut flest nya länekort.

– Många som är inne i stan kommer förbi. 300m² ligger bra till nära köpcentra och kommunikationer. I början var det mycket för att använda internet. Men många har blivit nyfikna på biblioteket och skaffat länekort. Det har verkligen blivit som ett skyltfönster och det är roligt, säger Magdalena

Djenke vidare.

Tillströmningen på Dynamo har väl inte direkt varit lika succéartad. Och kanske är det snarare biblioteket som har berikat museets målgruppspalett genom sin inriktning på ungdomar. De har haft en del gemensamma arrangemang under exempelvis Kulturnatta och fått en ömsesidig insikt i hur de utifrån sina olika verksamheter tänker och arbetar.

Hemlängtan

I den biblioteksplan som Göteborgs stad spikade i somras, är nischbiblioteken en del av en framtida biblioteksstruktur. Det är främst 300m² och tanken om att ha ett bibliotek på en plats med mycket rörelse, som har fått fotfäste i den kommande strukturen. Miini, Global och Dynamo kommer att flytta hem till Götaplatsen under året som kommer.

– Här är man ensam på ett annat sätt. Det har varit utvecklande att få ta mer ansvar och hitta lösningar eftersom det inte alltid finns kollegor i närheten. Vi har haft roterande schema och det har ibland varit lite proble-

matiskt med avståndet mellan de olika ställen. Vi har nog alla dykt upp på fel bibliotek någon gång också, skrattar Magdalena, som ser fram emot att flytta hem igen.

– Jag tänker att det ska bli mer fokus på programverksamhet. Det ska bli skönt med större ytor och vara tillsammans med kollegor, säger Magdalena Djenke. ■

Fakta

Årets bibliotek delas ut årligen sedan 1986 av DIK, akademikerfacket för kultur och kommunikation. En jury bedömer verksamheten utifrån varje biblioteks förutsättningar och tittar särskilt på kriterier som användarvänlighet, organisation, stabilitet, kreativitet, utveckling, bestånd och förankring bland kunder/användare i samhället.

Källa: www.dik.se

Framtidens bibliotekslandskap

Göteborgs stad har länge varit utan biblioteksplan. I somras fick så Göteborg sin första plan. Den sätter agendan för skapandet av det framtida bibliotekslandskapet.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

– Vi har fått mandat att jobba med vissa frågor och detta blir en piska för att dessa inte kommer skjutas på framtiden, säger bibliotekschef Christina Persson.

Biblioteksplanen tar fasta på samverkan och behovet av gemensamma målbilder för olika bibliotekstyper, såväl som för de olika stadsdelsbiblioteken. Den nuvarande biblioteksorganisationen är uppdelad i tio olika stadsdelar med totalt 24 stadsdelsbibliotek. Detta har enligt Christina Persson ibland orsakat en del oklarheter kring ansvar och beslut. Ett område som nu kommer få en tydligare central styrning är den digitala utvecklingen.

– I planen ligger det ett förslag om att denna fråga kommer ägas av stadsbiblioteket. I praktiken driver vi och står för kostnaden för stora delar av det digitala biblioteket idag. Ett exempel där vi behöver tydligare ansvar är våra omlån via webben. Det finns idag ingen bra statistik på det, eftersom ingen äger frågan. Användarna gör ingen skillnad mellan vem som står bakom. Men vill vi ha ett bra digitalt bibliotek, måste någon ta ansvar och vi behöver en tydlig huvudman för det, säger Christina Persson.

Ett led i den digitala utvecklingen är också att på sikt skapa ett gemensamt digitalt bibliotek för både skol- och folkbiblioteken,

för att på så vis bättre tillgängliggöra samlingarna för elever och lärare.

Rita om kartan

En av de saker som också slås fast i biblioteksplanen är att stadsbiblioteket ska ansvara för en kommande utredning om stadens biblioteksstruktur. Det handlar bland annat om att se över folkbibliotekens placering i förhållande till befintliga och planerade kulturhus, trafikknutpunkter, affärscentrum eller annan samhällsservice.

– Stadsbiblioteket 300m² har visat sig vara ett bra läge och det är en avgörande faktor för var man placerar ett bibliotek. Att ha ett bibliotek där människor rör sig är något vi måste titta vidare på. Nu finns det ett politiskt beslut i kulturnämnden på att 300 m² ska få vara kvar hela nästa år, säger Christina Persson vidare.

Lång hållbarhet

Den nuvarande biblioteksplanen sträcker sig fram till 2021. Tanken är att planen ska vara en grund för stadens biblioteksutveckling fram till 400-årsjubileumet. För drygt tio år sedan var verken smarta telefoner eller surfplattor ett begrepp. I en nyligen publicerad rapport från stiftelsen .SE presenterar man siffror på det mobila internetanvändandet idag. Bara från 2010 tills idag har andelen med smarta telefoner ökat från 22 till 65 procent. Under samma period har andelen surfplattor ökat från 2 till 31 procent. Det ökande mobila användandet har också ska-

pat ytterligare en dimension i den digitala klyftan. Detta är en utveckling som påverkar bibliotekets arbete med digitala tjänster, såväl som arbetet med att utjämna olikheterna i det digitala landskapet. Hur den digitala verkligheten ser ut i slutfasen av den nuvarande biblioteksplanen, blir inget annat än en mer eller mindre sannolik prognos. Det är också svårt att förhålla sig till hur pass relevant planen är i början av nästa decennium.

– Vi hade från början föreslagit att man skulle följa mandatperioderna. Den nuvarande perioden är ett politiskt beslut, säger Christina Persson.

Långt till beslut

Göteborgs stad har under lång tid stått utan biblioteksplan. En del av det som nu är fastslaget i biblioteksplanen var sådant som dåvarande regionbibliotekarie Lena Skoglund föreslog i en utredning redan 2008. Det har varit en lång resa fram till att den klubbades i somras.

– Det här har varit en långbänk. Men processen kring den är en viktig del för att synliggöra biblioteket kan jag tycka, säger Christina Persson, som nu ser fram emot att sjösätta planens intentioner under den kommande tiden.

– Jag är en planskeptiker i grunden. Allt för många planer åker ner i byrålådan. Men nu slipper jag hamna i fängelse och det ska bli roligt att jobba med de här frågorna. Det känns skönt att vi äntligen har fått en biblioteksplan, säger hon. ■

Christina Persson

Sikte på samverkan

Biblioteken kommer ofta in som en del av något annat i den regionala kulturpolitiken. Det kan vara ett uttryck för att biblioteken har en viktig roll för andra politikområden. Men länsbibliotekarie Bengt Källgren efterlyser samtidigt ett mer kontinuerligt engagemang för biblioteksfrågorna. Arbetet med den regionala biblioteksplanen är ett sätt att få ett samlat grepp om biblioteksutvecklingen.

Text och bild: Fredrik Svedemyr

Engagemang Kultur i Väst ska jobba främjande med kommunernas biblioteksplaner. Länsbibliotekarie Bengt Källgren framhäver planernas roll för att peka ut en riktning för biblioteksarbetet. Samtidigt understryker han själva processen att ta fram en plan för att skapa en bättre förståelse för bibliotek.

Förarbetet till den regionala biblioteksplanen var omfattande och involverade både kommunerna och andra aktörer i den regionala geografin. Men slutresultatet av det som är den nu gällande biblioteksplanen blev en betydligt tunnare version än vad som ursprungligen togs fram. I Västra Götalandsregionens första kulturplan för 2011-2012, tunnades

skrivningarna kring bibliotek också ut. Även här fanns ett omfattande material, som efter bakläxa från Kulturrådet hamnade i en bilaga till kulturplanen. Det har sedan tidigare funnits en föreställning om att biblioteksfrågorna inom Västra Götalandsregionen har blivit akterseglade.

Hur ser du på det regionala engagemanget idag när det gäller biblioteksfrågorna?

– Det blir ofta ett uppblående engagemang i samband med att något ska beskrivas, till exempel när man ska ta fram en biblioteksplan eller en ny kulturplan. Men där emellan kan jag känna att uppmärksamheten inte är särskilt stor. Sedan är det så att biblioteken uppmärksammas som viktiga institutioner i en rad olika sammanhang. Speciellt i samband med litteraturplattformen och arbetet hur man ska jobba med litteratur, som Västra Götalandsregionen tagit fram. Där finns biblioteken naturligt med. I läsfrämjandearbetet lyfts bibliotekets roll fram. Biblioteket finns där tillsammans med ideella sektorn, tillsammans med frågor som rör teknik och tillgången till litteraturen digitalt. Det är massor av saker som lever parallellt med själva biblioteket. Men biblioteken finns ändå med som en viktig arena i många sammanhang, säger Bengt Källgren, länsbibliotekarie på Kultur i Väst.

Vad innebär den här fragmenterade uppmärksamheten kring bibliotek?

– Det är inte optimalt. Det är klart det vore bättre om det fanns en mer kontinuerlig uppmärksamhet där man faktiskt funderade mer

över hur biblioteken ska utvecklas, folkbildningsuppdraget eller bibliotekens roll framåt. Biblioteken, som så många andra, står inför stora förändringar och då är det viktigt att formulera sig kring vad som för biblioteken framåt. Det skulle man behöva som en politisk diskussion, både regionalt och nationellt. Vi fick en nationell biblioteksmyndighet. Men vi fick ingen bibliotekspolitik egentligen. Man skulle kunna säga att vi har en parallell här. Vi har ett Kultur i Väst med ett biblioteksuppdrag. Men vi har ingen riktig bibliotekspolitik regionalt heller.

Hur används den regionala biblioteksplanen idag?

– Utvecklingsområdena i den regionala biblioteksplanen är generella. De kan vara en utgångspunkt för vårt främjandearbete kring biblioteksplaner. Men det är samtidigt viktigt att varje biblioteks biblioteksplan skapas utifrån olika lokala förutsättningar.

I den nya bibliotekslagen tar man fasta på samverkan mellan regioner och kommuner.

Hur ser du på den här samverkan i dagsläget?

– Vi har ett främjandeuppdrag. Vår plan pekar på områden vi ska främja och då är tanken att vi ska föra ut ett budskap om de här områdena. Vi har gjort ett val att satsa på biblioteksplaner. För att kunna jobba med det måste vi etablera ett samarbete kring det. Det finns inte riktigt idag på det sättet. Det är inte mer konkretiserat än att vi har en rad aktiviteter som vi har tänkt oss göra. I de aktiviteterna måste det bli samarbete annars kommer de inte kunna genomföras så klart.

I lagen och även i den regionala biblioteksplanen står det att vi ska samverka på den nationella arenan.

Hur ser du på detta?

– Vi behöver öka den. Jag kan inte säga att vi är särskilt aktiva i det. De övriga länsbiblioteken är kanske mer aktiva och jag tycker vi behöver stärka det på något sätt.

Tycker du det har varit ett bra arbete kring biblioteksplanen sedan 2011?

– Planen har inte varit särskilt aktiv. Sedan är det så, att om man tittar vad som står i planen så jobbar vi med många av de här frågorna. Vi jobbar med barn och unga, vi jobbar med bibliotek som kulturarena, digital utveckling jobbar vi mycket med, ABM-samverkan. Livslångt lärande är kanske något mindre nu. Men vi gör mycket av det som står.

Varför är det viktigt med en regional biblioteksplan?

– Dels för att det handlar om att uppmärksamma frågorna på ett bra sätt. Men också att samla sig kring en idé om vad man vill med sitt biblioteksarbete och vilken riktning det ska ta. Den kan peka på vilka satsningsområden man ska ha under en planperiod. Det håller samman ett arbete och är en gemensam vägledning. Jag tror processen kring att ta fram en plan är viktig också. Man kan inkludera politiken och andra aktörer i arbetet och medvetandegöra. ■

Biblioteksting

Den 12 september i år arrangerades för andra gången ett Biblioteksting som riktar sig till politiker, beslutsfattare och bibliotekschefer som har möjlighet och makt att forma bibliotekens framtid i Sörmland, Västmanland och Örebro län.

framsidan.net

Kort och gott

Lättläst valsajt

Justitiedepartementets demokrati-enhet har beslutat om ett bidrag till Centrum för lättläst på 265 000 kronor för att skapa en valsajt för de som vill ha lättlästa och oberoende nyheter inför valet till EU-parlamentet och valen till kommun, landsting och riksdag nästa år.

På allaväljare.se kommer det att finnas rapporter från valrörelsen, information om och granskning av partiernas politik. Alla Väljare kommer också att erbjuda svar på läsarfrågor och en guide till hur demokratin fungerar och hur man röstar.

Internet och svenskarna

Internet fortsätter ner i åldrarna och när internet blir allt mer mobilt är det de unga som driver på. Men i takt med att ny teknisk utrustning introduceras, bildas nya digitala klyftor. Det visar .SE:s årliga rapport Svenskarna och internet som släpptes i november. Av rapporten framgår också att det svenska internetanvändandet är bland det högsta i världen och att andelen som kopplar upp sig mot internet med en mobiltelefon har ökat från 22 till 65 procent på bara tre år. Den 2 december lanserade .SE en rapport som heter Eleverna och internet 2013. Rapporten bygger på tidigare framtagen statistik som bland annat finns i rapporten Svenskarna och internet 2013. I rapporten Eleverna och internet har .SE presenteras statistik och fakta om elever och internet, både i och utanför skolan.

Gilla Framsidan på Facebook

Svensk Biblioteksförning, bibliotekslagen och biblioteksplaner

Svensk Biblioteksförning planerar att sprida information på olika sätt för att höja medvetenheten om den nya bibliotekslagen, men inte specifikt om biblioteksplaner.

Text och bild: Helén Andersson

– Kravet att det ska finnas biblioteksplaner är ju inte nytt, säger Niclas Lindberg, Generalsekreterare på Svensk Biblioteksförning. Däremot är paragrafen att Kungliga biblioteket, KB, och de regionala biblioteksverksamheterna tillsammans ska följa upp arbetet med biblioteksplaner ny, och vi måste vara lyhörda för vad våra medlemmar har för förväntningar på KB och de regionala aktörerna i sammanhanget.

Information

Svensk Biblioteksförning drev frågan om biblioteksplanen innan det kom in i bibliotekslagen förra gången. Därefter genomförde de årliga kartläggningar på vilka kommuner som antagit planer, men när KB övertog uppgiften och all statistik, övergav Svensk Biblioteksförning verksamheten.

– Vi tog ju fram två skrifter då med olika aspekter på biblioteksplaner och nu planerar vi att ta fram något liknande med frågor och svar kopplade till den nya bibliotekslagen, säger Niclas Lindberg och avslöjar att Svensk Biblioteksförning också håller på att planera seminarier i samarbete med KB och den regionala biblioteksverksamheten, seminarier som ska handla om biblioteksplaner och kvalitet.

Informationskit Niklas Lindberg berättar att Svensk Biblioteksförning efter valet september 2014 planerar ett informationskit som riktar sig till kulturpolitiker.

– För att sätta biblioteken i ett sammanhang. Och vi tar gärna hjälp av de regionala biblioteksverksamheterna.

– Det är ju också för att de två aktörerna ska få möjlighet att berätta hur de tänkt sig att uppföljningen ska gå till.

Svensk Biblioteksförnings satsning handlar till stor del om att försöka höja medvetenheten om bibliotekslagen och re-

dan innan årsskiftet ska föreningen ut med information till alla medlemmar om att den nya bibliotekslagen nu börjar gälla och några viktiga saker man kan tänka på.

– Det finns faktiskt en hel del spännande saker i den nya bibliotekslagen som jag

tycker det finns anledning för bibliotek och biblioteksanställda att vara nyfiken på, säger Niclas Lindberg.

Gemensamt uppdrag

Niclas Lindberg tycker att hela portalparagrafen i nya bibliotekslagen är intressant eftersom den slår fast bibliotekens betydelse för demokrati och samhällsutveckling. I sammanhanget berättar han att Svensk Biblioteksförning som bäst håller på att översätta IFLAS mångkulturella biblioteksmanifest till

svenska.

– Om vi ska bidra till demokrati och samhällsutveckling kan det vara skönt att ha någonting att luta sig emot när man till exempel ska skriva sin biblioteksplan.

– Att hela biblioteksväsendet har fått gemensamma prioriterade grupper förstärker ju också samverkanstanken, fortsätter han. Och det är delvis därför vi vill vara engagerade i frågor som handlar om att implementera den nya lagen. För det finns saker att ta fasta på.

En stor och viktig diskussion som Niclas Lindberg tycker kräver uppmärksamhet är paragrafen som säger att folkbiblioteken ska främja litteraturens ställning och då särskilt barn och ungas intresse för läsning och litteratur.

– Det måste ju resultera i någon slags diskussion om hur man ska göra och om till exempel resurser behöver omfördelas. Nu har uppdragsgivaren tydligt talat om att biblioteken har en stor uppgift och då tänker jag att det sådant vi behöver prata om. ■

Lättlästutredningen

Stiftelsen Centrum för lättläst bör avvecklas. Det menar Lättlästutredningen som vill föra över större delen av verksamheten till Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, där ett nationellt kunskapscentrum för lättläst ska startas.

Text och bild: Helén Andersson

Det nya kunskapscentret ska skapa nationella riktlinjer för lättläst och sammanställa och sprida information om forskning. Insatserna vid kunskapscentret ska främst riktas till personer med utvecklingsstörning eller andra funktionsnedsättningar som påverkar läsförmågan i hög grad. Kunskapscentret ska också ge ut tidningen 8 sidor och lättläst

litteratur som den kommersiella marknaden inte publicerar.

Centrum för lättläst föreslår i sitt remissvar en återremittering för vidare utredning när det gäller förslaget att statens insatser för lättläst överförs till MTM, eftersom de tror att det skulle skapa fler nackdelar än fördelar för svaga läsare. De avstyrker samtliga förslag i utredningen som handlar om att begränsa tillgången till lättläst material där skolelever och personer med svenska som andraspråk ska prioriteras lägre. Däremot ser Centrum för lättläst positivt på att verksamhetens utvecklas till ett nationellt kunskapscentrum där en stor del av verksamheten hålls samman.

Den 10 januari 2014 går remisstiden ut och vid denna tidnings pressläggning är ännu inte alla remissvar inlämnade. Men under Daisykonsortiets konferens i november uttalade sig MTM:s generaldirektör Roland

Esaiasson positiv till utredningen.

– MTM tycker att förslaget är bra. Lättläst är en del i helheten av anpassade medier och ska behandlas på samma sätt som övriga medier. ■

ett instrument för självkontroll? Forskaren Lisa Börjesson på Institutionen för ABM vid Uppsala universitet har skrivit om biblioteksplaner. Hon skriver bland annat om hur planerna förhåller sig till rådande principer inom offentlig förvaltning.

framsidan.net

Stärkande chefsresa

Under 2013 har Kultur i Väst haft lite extra fokus på Västra Götalandsregionens bibliotekschefer. Ett led i detta var en tvådagars resa till Stockholm med studiebesök på Signalfabriken i Sundbyberg, Retrobiblioteket i Huddinge och TioTretton i Stockholm.

Text och bild: Helén Andersson

Det blev många glada återseenden när de trettio bibliotekscheferna möttes i hotellfoajén vid lunchtid den 19 november. Många känner varandra sedan tidigare, några är nya, men alla är förväntansfulla inför dagarna i Stockholm.

Studieresor är ett av Kultur i Västs arbetssätt för att erbjuda omvärldsanalys till en grupp eller nätverk med samma intresse.

– Nätverksmöten och sådana här studieresor som vi arrangerar kan ge en möjlighet för våra bibliotekschefer i Västra Götaland att stärka banden ytterligare med varandra, säger Bengt Källgren, enhetschef Kultur i Väst och Länsbibliotekarie Västra Götalandsregionen. Och det är jätteroligt att så många deltar på den här resan.

Inspiration

Efter incheckning och gemensam lunch på hotellet, inleddes två intensiva dagar med ett studiebesök på biblioteket på Signalfabriken i Sundbyberg. Ett nytt, modernt bibliotek inhytt i gamla verkstadslokaler. Ett studiebesök som gav anledning till många reflektioner över lokaliteter och, inte minst, över verksamhet eftersom Sveriges första HBT-certifierade bibliotek tillhör biblioteken i Sundbyberg, en certifiering som genomsyrar bibliotekens verksamhet på många sätt.

Nytt liv På Retrobiblioteket i Huddinge väcker tidstypisk rekvisita minnen och äldre litteratur och veckotidningar har fått nytt liv.

Retrobiblioteket i Huddinge är också det första i Sverige i sitt slag. Här handlar det om att väcka liv i en del av ett öppet magasin där en scenograf inrett tidstypiska rum med tidstypisk rekvisita, tidningar och böcker från 40-, 50-, 60- och 70-talen. Alla förvånades över tidens gång, bläddrade i böcker och kände på kläder och diskuterade det

om detta skulle vara möjligt att genomföra hemma på det egna biblioteket.

– Alla studiebesöken har varit intressanta, säger Bengt Källgren. Men verksamheten på TioTretton sticker ut menar han och berättar om barnbiblioteket på Kulturhuset i Stockholm där vuxna inte är välkomna och där verksamheten är så mycket mer än litteratur

Aktivt häng På barnbiblioteket TioTretton i Stockholm går det att laga mat, göra musik, pyssla, spela teater, lösa en bok. Eller bara vara.

och där ingen i personalen är utbildad bibliotekarie.

– Det var vårt sista studiebesök och jag tror det satte igång funderingar och jag tror att diskussionerna kommer att fortsätta i nätverket och hemma på biblioteken.

Fakta

Läs artikel om Retrobiblioteket på framsidan.net

Läs också blogginlägg om studieresan till Stockholm på kulturivast.se

Kultur i Väst och cheferna

Trettio nöjda bibliotekschefer avslutade sin resa till Stockholm med en konferensdag på Kungliga Bibliotekets, KB:s årliga chefsdag.

– Det är viktigt att bibliotekscheferna i Västra Götalandsregionen går på konferenser där chefer från hela Sverige möts, säger Bengt Källgren. Därför tyckte vi det var en bra idé att arrangera den här studieresan i samband med chefsdagen, och därför subventionerar vi också anmälningsavgiften dit.

Den enda egentliga missen i planeringen av resan var, enligt Bent Källgren, att det inte fanns tid inlagd till möte med nätverket.

– Det finns ett behov av att mötas och att prata och det borde vi ha tänkt på, säger han och fortsätter självkritiskt erkänna att

Kultur i Väst borde ha mer och bättre kommunikation med bibliotekscheferna i Västra Götalandsregionen.

– Kanske blir arbetet med biblioteksplanerna under 2014 en anledning att göra vår roll tydligare, säger han och fortsätter på samma självkritiska linje och erkänner en brist hos Kultur i Väst när det gäller att förmedla nationell information till kommunerna.

–Vi måste bli bättre på det konstaterar han. Men, tillägger han, det finns ett nyhetsbrev där vi informerar och håll utkik där, för det finns önskemål om fler studieresor. Och nästa gång hoppas jag det blir en utlandsresa. ■

Fem bibliotekschefer på resa

- 1 – Ingår du i något chefsnätverk?
- 2 – Vad betyder det för dig att ingå i ett nätverk?
- 3 – Vad betyder en sådan här resa för dig?

Eva Bünger,
bibliotekschef Ale

- 1 – Jag är med i flera nätverk. Dels i Bibliotek i Väst där vi träffas regelbundet, och så är jag med i GR-gruppen, Göteborgsregionen, och så förstås i det här regionala nätverket.
- 2 – Det är oerhört värdefullt. Framförallt i det lilla nätverket, Bibliotek i Väst, där vi kan söka stöd hos varandra både vad gäller organisation och personalfrågor.
- 3 – Man kommer ut i världen och tittar på, och pratar om, bibliotek på ett annat sätt. Vilket förstås påverkar min roll som utvecklare av mitt eget bibliotek.

Annelie Johansson,
bibliotekschef Kungälv

- 1 – Jag är ganska ny, men jag är med i GR-gruppens nätverk, och så det här regionala.

- 2 – Det betyder jättemycket att få ett sammanhang, att byta erfarenheter och stöd att utveckla sin verksamhet. Ett nätverk är ju ett forum där det är möjligt att utbyta tankar och träffa andra.
- 3 – En chefs roll för utveckling av sitt bibliotek är jätteviktig och en sådan här resa kan bidra med nya tankar och inspiration.

Lena Engberg,
kultur- och bibliotekschef Vårgårda

- 1 – Jag är ju både kulturchef och bibliotekschef, men jag är i alla fall med i ett nätverk i Sjuhärad och ett i Boråsregionen.
- 2 – Jag är helt övertygad om att det är väldigt bra för mig. Att jag får veta vad som händer, vad de gör i andra kommuner och att det kan skapa samarbete.
- 3 – Förutom att det är väldigt roligt så är det viktigt att se hur andra jobbar och att vi träffas och har tid att prata.

Barbro Ahlberg,
bibliotekschef Lerum

- 1 – Jag är med i GR-gruppen, och så har vi ett informellt nätverk Lerum, Partille och Alingsås.
- 2 – Jättemycket, eftersom jag är helt ensam i min yrkesroll i kommunen. Jag kan sakna att vi inte träffas oftare i det här regionala nätverket.
- 3 – Jättemycket. Att få nya infallsvinklar, nya intryck och att jag ser hur andra gör och hur andra resonerar. Sedan är det viktigt att förvalta intrycken och ta med sig sina erfarenheter hem till sina lokala förutsättningar.

Ove Jansson,
bibliotekschef Tidaholm

- 1 – Egentligen inte, men vi har våra träffar i Skaraborg. Det är inget formellt nätverk, men vi träffas en till två gånger per termin.
- 2 – Det är väldigt värdefullt för det är lättare när man känner varandra att ta kontakt och ställa frågor och bolla idéer.
- 3 – Jag träffar andra och hör hur andra tänker och får inspiration till att genomföra något med lokal prägel på mitt eget bibliotek.

Näringslivets mått och manlig dominans sätter agendan

Tidigare chef för Regionbibliotek Västra Götaland Lena Skoglund har varit med i förarbetena till både den regionala biblioteksplanen och den som sedan i somras gäller för Göteborg stad. I en tid då det ställs ökade krav på mått och uppföljning av kommunernas biblioteksplaner, är hon starkt kritisk till den våg av New Public Management (NPM) som sköljt över offentlighetens Sverige under senare år. En metod som bygger på näringslivsbaserade effektivitetskrav. "Jag blir rädd inför tanken att det kan bli NPM- metoder som kommer att styra hur Kungliga biblioteket, kommuner och landsting kommer att utvärdera bibliotekens hela verksamhet", skriver Lena Skoglund.

Foto: Fredrik Svedemyr

Den 1 januari 2014 får vi en ny bibliotekslag. Efter en trög portgång kommer nu nya lagar i strid ström och 2014 års lag är den tredje i ordningen sedan 1997 när den första lagen trädde i kraft. Den första fick 2004 ett tillägg med krav att kommuner och landsting ska upprätta biblioteksplaner.

Varför detta intresse för bibliotek? Vi står inför en ny tid, säger man. Den informationsrevolutionerande Guthenbergska tryckpressen håller på att ersättas av den revolutionerande nätet. Biblioteket som har en förmedlande roll i denna informationsrevolution måste antingen förändras radikalt eller gå under, menar många. Ett stort antal artiklar och böcker om bibliotekens snara död publiceras i dessa dagar. Kungliga bibliotekets "Finns bibliotek om tjugo år" från 2011 är bara en av de skrifter som ställer samma ängsliga fråga.

Och det finns oroande tecken. De senaste

åren har filialer lagts ner, bokbussar upphört att rulla och skolbibliotek nedrustats. Den senaste SOM-undersökningen Vägskäl 2013, rapporterar om färre boklån och färre besök på biblioteken. Litteraturutredningen visade att biblioteken har försämrat titelbredden i sina förvärv och att de har färre prenumerationer på utländska tidskrifter och tidningar trots att vi har en ökande invandring från ett allt större antal länder.

Vad styr biblioteksutvecklingen?

Om man lyfter blicken från den interna biblioteksdebatten och funderar över samhällsutvecklingen i vårt land vid detta sekelskifte, när dessa bibliotekslagar arbetats fram, ser man flera strukturella faktorer som måste ha påverkat utvecklingen mer än några tandlösa lagtexter.

Vårt land genomgår just nu en exceptionellt snabb urbanisering; de flesta samhällen

under 20 000 invånare tappar invånare i både söder och norr. Skattemedel försvinner som tidigare kunde bekosta små filialer och bokbussar.

Även om Sverige klarat sig bättre än många andra europeiska länder har den ekonomiska krisen med hög arbetslöshet och omstrukturering av industrier och företag varit kännbar för landets kommuner och landsting som står för merparten av finansieringen av biblioteksväsendet.

En annan orsak till bibliotekens problem, vid sidan av urbanisering och ekonomisk kris är att biblioteken, som många andra samhällsfunktioner, numer utvärderas enligt den så kallade New Public Management-metoden.(NPM).

Jag gjorde en konsultinsats i en kommun där man enligt NPM bestämt att biblioteken skulle få sin medelstillelning baserat på antal län. Detta förde med sig att ett filialbib-

liotek erbjöd biblioteksbesökarna befrielse från förseningsavgifter på böcker och andra medier om de vid återlämnandet lånade lika många böcker och filmer som de lämnade tillbaka.

NMP har konstruerats inom näringslivet att användas för att utvärdera produktion av varor. Den präglas av prestations- och effektivitetsmätningar som fungerar inom en konkurrensutsatt exportindustri men har tagits emot med stor entusiasm av alla politiska partier i Sverige som metod att utvärdera allt; sjukvård, universitets- och högskoleväsendet och kultur.

Inga mått är objektiva. Att mäta är att styra och verksamheter anpassar sig efter de mått man utsätts för. Detta visar mitt lilla exempel från filialbiblioteket som beviljade befrielse från förseningsavgifter för att höja utlåningssiffrorna. Det visar de studier och den forskning om NMP som nu pågår när det gäller sjukvården och universitetsväsendet. (Se Jens Stilhoff Sørensen som har fokus på universitetsvärlden och Maciej Zaremba som granskat sjukvården.) Jens Stilhoff Sørensen menar att NMP bidrar till att erodera bort demokratis grundval och bidrar till att långsamt omforma den offentliga verksamheten till dess att man inte längre känner igen den. Fokus på ekonomi ersätter visionen om demokrati. Det postdemokratiska samhället som får sin medelstilleddelning genom mått framtagna enligt NMP-metoden och utvärderas enligt samma metod, håller på att bli ett ekonomismens envälde, menar han.

I bibliotekslagen stipuleras att allsidighet och kvalitet ska präglade utbudet och man menar att det är angeläget att utveckla bättre kvalitetsmått för att utveckla bibliotekens hela verksamhet. Den myndighet som ska utveckla dessa kvalitetsmått, det vill säga Kungliga Biblioteket ska enligt propositionen inte ges en styrande roll utan utvärderingen av biblioteksplanerna ska ske gemensamt med kommuner och landsting.

Jag blir rädd inför tanken att det kan bli NMP-metoder som kommer att styra hur KB kommuner och landsting kommer att utvär-

dera bibliotekens hela verksamhet.

Framtidens utmaningar.

Det står inte något om bibliotek i Framtidskommissionens betänkande. (Svenska framtidsutmaningar. Slutrapport från regeringens framtidskommission Ds2013:19.) Men det finns ett kapitel som talar om den sociala sammanhållningens utmaningar. Man har sett att många av de institutioner som förmår skapa gemensamma referensramar för människorrån olika delar av samhället i Sverige har skiftat karaktär eller försvagats. Man antyder att friskolereformen kan ha försvagat skolans roll som kitt för samhällsgemenskapen och man har konstaterat att det fragmentiserade medielandskapet har bidragit till att öka kunskapsklyftorna. Det finns en oro för att samhällsgemenskapen, tilliten till samhällets institutioner och demokratiska processer, är på väg att undermineras. Ytterst handlar det om samhällets politiska, värdemässiga och kulturella hållbarhet, säger man.

Biblioteket är en mötesplats där alla kan träffas oberoende av etnicitet, utbildningsbakgrund eller samhällsklass. Om biblioteksväsendet försvagas förlorar samhället en institution där alla främst är medborgare och inte konsumenter.

Jag tror att bibliotekslagarna har bidragit till att legitimera bibliotekets plats som en självklar del av de samhällsinstitutioner som ska finnas inom den svenska välfärdsstaten. Jag tror också att lagarna haft betydelse för att garantera gratisprincipen för information och kunskap via biblioteken oavsett publiceringsform. Men den råa, ekonomiska och ideologiska verkligheten utanför bibliotekssfären, bestämmer bibliotekens villkor på ett helt annat sätt än en svag och otydlig bibliotekslag.

Vem har problemformuleringsprivilegiet när det gäller biblioteksfrågor?

Greta Renborg-pristagaren Anette Helgeson från Edsbyns bibliotek i Ovanåker har genom sitt framgångsrika arbete på en filial i glesbygden skaffat sig en tydlig vision

Genom Åse Hedemarks forskning vet vi att det är äldre manliga författare och kulturchefer på huvudstadens tidningars kultursidor som har tillgång till den offentlighet där bibliotekens roll och funktion stakas ut. Ett närtstudium av de olika bibliotekslagarnas texter visar att hon har rätt.

Lena Skoglund

om vad biblioteket kan betyda i samhället. Vi borde öppna de små biblioteksfilialerna igen, hävdar hon i Biblioteksbladet 09:2013. Med växande ekonomiska klyftor, kunskapsklyftor och främlingsfientlighet behövs biblioteken mer än någonsin. Hon ger biblioteket en plats i samhället som inte låter sig uttryckas i utlån av böcker eller ger det en roll i det skönlitterära distributionssystemet. Men vår riksdags kulturutskott har i oktober avfärdat de motioner som pläderade för att utveckla en nationell bibliotekspolitik som skulle ha kunnat diskutera den strukturella omvandling av biblioteksverksamheten, som sker i dag.

Nu är det inte personer som Anette Helgeson, eller andra bibliotekarier som har problemformuleringsprivilegiet när det gäller biblioteksfrågor. Bibliotekarier nämns inte över huvud taget i den nya bibliotekslagen. Genom Åse Hedemarks forskning vet vi att det är äldre manliga författare och kulturchefer på huvudstadens tidningars kultursidor som har tillgång till den offentlighet där bibliotekens roll och funktion stakas ut. Ett närtstudium av de olika bibliotekslagarnas texter visar att hon har rätt. ■

Hemma!

Efter 17 år som pendlare mellan sitt arbete på Bok och Biblioteksmässan i Göteborg och familjen på Resö, återvänder nu Gunilla Sandin till Bohuslän. Den 1 oktober började hon sitt nya liv som bibliotekschef i Strömstad.

Text och bild: Helén Andersson

”Ta bilen” uppmanar Gunilla mig när jag ringer och bokar tid för intervju. Och jag förstår varför när jag tar en titt på restiderna med buss eller tåg mellan Göteborg och Strömstad. Med bil tar de cirka 18 milen knappt två timmar, med kollektivtrafikalternativen dryga tre. Medan jag rattar mig upp mot Strömstad funderar jag på Gunilla som åkt sträckan flera gånger i veckan i 17 år och hur hon stått ut.

– Jag känner idag att det slet och jag njuter fortfarande varje dag av att slippa, säger hon när hon tar emot mig på sin nya arbetsplats mitt i Strömstad. När jag var mitt uppe i det tänkte jag inte så mycket på det, men nu undrar jag ju, säger hon menande medan hon dukar fram kaffe och frallor vid skinngruppen vid det stora fönstret på biblioteket.

– Jag är 57 år så det känns rätt schysst att komma tillbaks till ursprunget. Jag är en hemmakatt och cirklarna sluts.

Nya ögon

Biblioteket i Strömstad ser inte mycket ut för världen utifrån gatan, det skulle lätt kunna förväxlas med ett ordinärt hyreshus i rött tegel. Men innanför dörren möts besökaren av ett rymligt och öppet bibliotek med stora fönster och varma färger.

– Säg det till personalen, uppmanar Gunilla när jag förväntat kommenterar min känsla. Det är lätt att bli hemmablind.

Det har gått fem veckor sedan Gunilla Sandin började som bibliotekschef och hon har garanterat inte hunnit bli hemma-blind. I stället försöker hon sakta landa i sin nya roll och ta tillvara på sina första intryck.

– När man kommer som ny har man ju med sig mycket erfarenhet och ser med andra ögon. Som till exempel att det inte finns några skyltar till biblioteket ute i staden. Strömstad är ju trots allt en turiststad som mer än fördubblar sin befolkning under sommaren. Men skyltarna är på gång. Och jag ska äta lunch med turistchefen idag och se till att biblioteket kommer med i broschyrer och kartor över Strömstad.

Gunilla berömmar sin nya arbetsplats för det stora bokbeståndet och en bra programverksamhet. Mycket känner hon igen från sin egen tid som bibliotekarie, mycket är nytt och det försöker hon lära sig. Och hon har många idéer att förverkliga.

– Det finns så mycket lokala aktiviteter som jag vill ta tag i och samarbeta med. Till exempel antikvitetsaffären längre ner på gatan, eller kyrkan som har en stor lokal som behöver fyllas. Att överhuvudtaget söka samarbete med näringslivet kan ge lite oväntade, spännande möten och jag vet att Strömstadsborna går man ur huse när det gäller deras egen historia. Och sedan är det här med meröppet ett spännande spår, ler hon utan att vilja avslöja mer.

Namn: Gunilla Sandin

Ålder: född 1956

Familj: Man, hund, katt, en syster och systerdöttrar.

Bor: Resö

Intressen: Antikt och kuriosita.

– Jag springer på alla auktioner som finns.

Det visste du inte om Gunilla:

För att hålla kontakten med biblioteksvärlden har hon de senaste åren då och då vikarierat i lånedisken på Tanums bibliotek. Hon är sedan några år tillbaka också som Boktant i lokalradiokanalen Prime. Hon är lektor på några förlag, har suttit i Augustjuryn två gånger och hon spelar på V 75.

– Vi är några stycken som väntar på den stora vinsten. Jag är ingen expert men jag tycker det är urroligt.

Just nu på nattduksbordet:

Hatties liv av Ayana Mathis och Expeditionen – Min kärlekshistoria av Bea Uusma.

– Den är bra! Den ska jag bokprata om ikväll på biblioteket. Sedan ligger det alltid en hög och väntar, för det är ju livsfarligt att jobba här...

Kärlek

Sedan 17 år tillbaka bor Gunilla med sin man i sitt renoverade sommarhus på Resö. Hon har återvänt hem till Bohuslän där hennes släkt och barndoms somrar finns. Flytten var nödvändig säger hon, trots att den under lång tid inneburit mycket resor för hennes del.

– Mamma som är från Strömstad hade varit glad att jag är tillbaka här och på Resö där jag faktiskt varit jämt, skrattar hon och berättar om stähejet när familjen varje sommar skulle åka till landet. Det planerades i veckor och bilfärden var förskräckligt lång. Tänk om jag då vetat att jag senare i livet skulle åka fram och tillbaka flera gånger i veckan, ler hon.

Gunilla växte upp i Borås och kärleken till bibliotek tillskriver hon helt och fullt en filialföreståndare i stadsdelen Göta. En bibliotekarie som hade vett att se de läshungliga barnen, lät dem läsa vuxenböcker och behandlade dem med respekt. När Gunilla under gymnasieåren extrajobbade på bokbussen träffades de igen, då som kollegor.

– Då var jag stolt, minns hon.

Efter några år utomlands och med en sekreterarutbildning i bagaget, återvänder Gunilla till Borås och jobbar några år som vikarie på biblioteken i Borås.

– Jag vågar påstå att jag har jobbat inom varenda biblioteksverksamhet som finns. Det fanns ju jobb på den tiden konstaterar hon. Men efter några år sökte jag till BHS, kom in och tog min examen 1982.

Strax efter sin examen fick Gunilla jobb på Särslaskolan i Borås. En grundskola som då var före sin tid och först i landet med att anställa fackutbildade bibliotekarier.

– Jag var först i en grupp som så småningom blev sju, och vi var ju föregångare och det var ganska experimentellt. Men det var det drömscenario alla eftersträvar idag och biblioteket var verkligen hjärtat i undervisningen där alla i lärolaget samarbetade. Vi byggde verkligen upp något och det var en kul tid.

När Gunilla möter mannen i sitt liv, gifter

Hemmakatt Gunilla Sandin njuter av att vara tillbaka i biblioteksmiljön och av att slippa pendla.
– Jag är kvar på Bokmässan som en slags Senior Adviser och de får ringa om det är något.

sig och flyttar till Göteborg, börjar en period av pendling som hon rätt snart tröttnar på. Hon tar mod till sig och skriver ett brev till Bertil Falck som då startat Bokmässan.

– Ett halvår senare ringer telefonen, det är Bertil Falck som säger; Du kan komma hit! Jag blev ju jättenervös, men efter en halvtimmes samtal var jag anställd.

Minnen

Till en början fick Gunilla hjälpa till med allt möjligt, från att stå i bokmässans egen monter under mässtdagarna, till att vara med att bygga upp Bokklubben Norden. Så småningom blev det mer och mer seminarie- och programverksamhet och 1995 blev hon programchef.

– Vi var en redaktion så mitt ansvar var att leda och fördela och att ha kontakt med våra samarbetspartner vilka de flesta var förlag världen över. Och eftersom vi besökte de flesta fick vi en överblick och en bredd som är rätt unik.

Att planera och organisera seminarieprogrammet var Gunillas baby säger hon och berättar att bland de cirka 800 förslag de fick in varje år kunde se vilka trender som var aktuella och fick en bra bild över branschen.

– Det var jätteroligt och jätteintressant, men hektiskt. Vi började pussla med programmet i mitten av februari, lämnade det

till tryck i början av maj för att kunna presentera det i slutet av maj. Det måste vara färdigt innan sommaren så att lärarna har tid att planera.

Gunilla tar en tugga på sin ostfralla som hittills legat bortglömd på bordet och tittar drömmande ut genom fönstret.

– Den första mässan 1985 när Isaac Singer var där, det var helt magiskt. När han fick klart för sig att publiken bestod av bibliotekarier slängde han sitt manus och höll ett brandtal direkt från hjärtat. Desmond Tutu var en annan som fullständigt erövrade rummet, världen, oss....Det har varit många sådana halleluja moments under åren....Och tänk på alla de här människorna som kommer till bokmässan för en enda sak, för att de älskar litteratur. Det är häftigt.

– Men jag hoppas att biblioteken hittar sin roll på mässan igen, säger hon och lägger tillbaka frallan på bordet. Det jobbas på att lyfta E-hallen och Bok- och berättarscenen som var nu i år fungerade väldigt bra, så jag hoppas att den satsningen fortsätter. För bibliotekspersonal behöver en mötesplats där de kan fylla på, bli inspirerade och taggade och tycka det är roligt igen.

Cirkeln sluts

Sedan några veckor tillbaka njuter Gunilla av att vara tillbaka i biblioteksmiljön och av att slippa pendla längre än fyra mil om dagen. Hon säger att hon inte hunnit sakna arbetet på bokmässan än. Det enda hon tänker tillbaka på med lite irritation är att hon inte tog mer tillvara på pendlingstiden under alla år.

– Jag hade ju kunnat utbilda mig, skämtar hon. Men nu slipper jag pendla och den här tjänsten som bibliotekschef i Strömstad har jag sneglat på ganska länge. Jag är ju bibliotekarie i hjärtat så på något sätt sluts även den cirkeln.

– Trots att jag rest mycket i jobbet och pendlat fram och tillbaka, så är jag en hemmakatt och fantastiskt glad när jag får komma hem till Resö. Men jag har aldrig varit i New York och den resan ska jag realisera. Det är ju inte så svårt. ■

Om jag hade ett bibliotek...

Ingemar Fasth, litteraturchef, Kulturhuset Stadsteatern, Stockholm skriver om bokkassar och litteraturen som väg mot ett större vetande.

Foto: Petra Hellberg

Jag har ju redan ett bibliotek! Som ständigt växer. Den goda intentionen med en volym in, en volym ut har aldrig blivit annat än en futill utopi. Jag har slagit in den ena bokgåvan efter den andra i gammalt tidningspapper, vispat runt med presentsnöret några varv, för att med varm hand kasta i famnen på läslystna vänner. Jag har fraktat kasse efter kasse till Myrorna i storstaden och till det

småstadsbibliotek som gränsar till huset i skogen. Men det generösa inflödet avtar aldrig och nu fylls det på i staplar under bokhyllorna. Allt enligt ett system som redan fallit i glömska. När jag besöker källarkontoret väntar tre svällande kartonger fyllda med signerade verk av författare som gästade scenen jag ägnat mig åt sedan 1998 – Internationell författarscen. Resten av denna specifika samling återfinns i lägenheten. Jag låter pekfingret löpa längs med bokryggarna och det är som om en följespot hänger över axeln och blyxtbelyser de minnen som varje enskilt verk frambringar. Läsminnen, synminnen, hörselminnen.

Där står Vita tänder. Jag slår upp den, men istället för att mötas av en väluppfosttrad hälsning som ”Thanks for a great evening” följer en halvsida av uppläxning signerad Zadie Smith: Varför bär jag dessa kläder, varför dessa glasögon? Jag är väl ingen förläggare, men jag klär mig som en sådan. Man bör klart och tydligt signalera vem man är med sin klädsel. Vad skulle hända om jag (Zadie S.) klädde mig som en herde? Kaos skulle utbryta etc etc.

Fingret löper vidare och plötsligt ljuder sång från båda sidor om Atlanten från hyllan: en vacker brittsommarkväll anlände Donna Tartt med Den lille vänneren under armen (ett havererat romanprojekt med lysande partier) och mitt i samtalet släppte hon fram sin fulla sydstatsdialekt och sjöng rakt ut i Hörsalens stora rymd. Däremot, när Nuala O’Faolain

från Dublin sjöng sånger från sitt hemland var det som om hon berättade dessa vemdiga historier för sig själv, inåtvänt och skört. Några få år senare var hon borta, men hennes självbiografi År du nån? bör aldrig tillåtas att försvinna runt hörnet.

Och så då han, längst ner i hörnet – Miguel Syjuco. Född på Filippinerna och en av dessa återkommande debutanter som förbluffar läsaren med sin stilistiska briljans och idérikedom. Jag inledde programmet med att bokstavligen skaka fram den drink han beskrivit i ”Ilustrado”, en ”Swinging Balzac”. Han läppjade på den och erkände att det var första gången han smakat detta fantasifoster. Den var s t a r k.

Men när jag vänder mig om och konfronteras med det egna, högst privata biblioteket tar ett större allvar vid. Här är jag. Ja, där är vi – vi komplicerade, sammansatta varelser, som söker efter mening och sammanhang, visst kan den rena eskapismen glimra till här och var i boksamlingen, men för undertecknad har litteraturen alltid varit en väg mot ett större vetande, en intuitiv spaning efter något jag väljer att inte formulera här och nu.

”Litteraturen är mitt knark!”, utbrast en bibliotekariekollega en gång. Må så vara, men jag lutar mig hellre mot följande insiktsfullhet från en student i Lund, som ställdes inför frågan om varför hen läste:

”Litteraturen kan lära oss vad människan också kan vara” ■

Har du tips, idéer eller synpunkter är du varmt
välkommen att höra av dig till redaktionen.

Skriv ett mejl till oss på:
redaktionen@framsidan.net

GOD JUL & GOTT NYTT ÅR!